

TÖÖPUNALIPU
EESTI NSV
AKADEEMILINE
BALLETI-

ORDENIGA
RIIKLIK
OOPERI- JA
TEATER

„ESTONIA“

COLAS BREUGNON

Dmitri Kabalevski ooper 3 vaatuses 8 pildis proloogiga.

V. Bragini ja D. Kabalevski libreto (R. Rolland'i samanimelise
teose järel.)

Ellen Niidu tõlge

Tallinn 1970

Dirigent — ENSV rahvakunstnik KIRILL RAUDSEPP
 Lavastaja — ENSV teen. kunstifegelane UDO VÄLJAOTS
 Kunstnik — ENSV teen. kunstnik LEMBIT ROOSA
 Koormeister — ENSV teen. kunstifegelane UNO JÄRVELA
 Ballettmeister — MAI MURDMAA
 Kontsertmeistrid — ENSV teen. kunstnik TEKLA KOHA
 REET LAUL
 ENN KIVILOO
 Etenduse juht — AUGUST SEPP

OSADES:

Colas Breugnon — NSV Liidu rahvakunstnik
 GEORG OTS ✓
 Eesti NSV teen. kunstnik
 GEORG TALEŠ
 Céline — EVE NEEM
 Eesti NSV teen. kunstnik
 LIIDIA PANOVA
 ENSV teen. kunstnik
 URVE TAUTS ✓
 Jacqueline — ENSV teen. kunstnik
 AINO KÜLVAND ✓
 GALINA KULKINA
 TIINA JAAKSOO
 Giffard — ERVIN KÄRVET ✓
 TEO MAISTE
 Preester Chamaille — UNO KREEN
 ARTUR LINNAMÄGI ✓
 MATI PALM
 Robinet — ENNO EESMAA ✓
 TIIT TRALLA
 Hertsog d'Asnois — ENSV rahvakunstnik
 VIKTOR GURJEV
 KALJU KARASK ✓

Preili de Termes — ENSV teeneline kunstnik
 VEERA NELUS
 HAILI SAMMELSELG
 JELENA SOLOVJOVA
 Heerold — HEINO RIKAS
 EDGAR HÄRMSON
 1. kodanik — RINALD BAMBERG
 VERNI KIRS
 2. kodanik — TÖNU BACHMANN

Tegevus toimub Prantsusmaal 16. sajandi lõpul ja 17. sajandi alguses.

* * *

Oma raamatus «Beethoveni elu» kirjutas Romain Rolland: «Maailm hukub arvestusliku, häbitu egoismi surutises. Maailm lämbub. Avagem aknad! Laskem sisse värsket õhku. Saagem osa kangelaste hingusest!»

Kangelaslik õhkkond on omane tervele Rolland'i loomingule. Rolland'i teostes muutuvad ajastud, kangelaste nimed, kuid põhiline selles jääb — tema kangelase leppimatus võitluses, muutumatu tõe- ja elujanu.

«Ma valisin oma kreedoks Beethoveni «Durch Leiden Freude» — mitte nende sõnade moonutatud tõlgitsuses, nagu «Rõõm kannatustest», vaid õiges tähenduses: «Läbi (durch) kannatuste — ja vaatamata kannatustele — rõõmule.» Või sama veelgi tugevamalt; «Sõbrad, kõik kes te kannatate, võtke rõõm, võitkem ta enestele.» — Mis puutub minusse, siis sõdisin ma rõõmu eest Jean-Christophe'iga, ja langenud Jean-Christophe'ist sündis reibas Colas Breugnon».

(R. Rolland'i läkitusest nõukogude lugejatele 1934. a.)

Colas Breugnonist sai Dmitri Kabalevski ooperi kangelane juba 30.-ndatel aastatel; ooper «Meister Clamecy'st» esietendus Leningradi Väikeses Ooperiteatris 1938. aastal. Rolland hindas kõrgelt nõukogude helilooja teost («Tervikuna on Teie teos üks parimaist, mida ma tean uuest vene lavamuusikast. Teil on dramaturgilise arenduse talenti, mis puudub nii paljudelgi headel heliloojatel...»); kuid samal ajal kritiseeris ta karmilt ooperi libreto. («Libretos pole säilitatud Prantsusmaa ja Burgundia karakterit, minu Colas Breugnoni. Ma ei leia seal enam oma peategelast, kelle tarvis ta (st. libretist) vahetas, kui nii võib väljendada, tonaalsust».

Ligi 30 aastat kandis Dmitri Kabalevski uue «Colas Breugnoni» loomise mõtet; ooperi valmimist õhutas helilooja külaskäik Burgundiasse Breugnoni paikadesse 1953. aastal. Kabalevski ise kirjutas uue libreto, ja möödunud aasta lõpul lõpetas ta teose orkestreerimise. Seega on meil praegu tegemist uue ooperi esmalavastusega. Ning uuesti saavad tõeks Rolland'i sõnad:

«Kirjandusteose tõeline omapära on selles, et siis, kui ta sünnib autori jaoks, on teos alles elutee hakul. Ta areneb, jätkab oma elu läbi lugejate hulkade minnes, nende südameist rikastudes... ning kogub jõudu sellest edasiminekest. Nood ajastud ning maad, kes teose lapsendasid, koovad temasse oma unistuste lõimed. Ja kui teos on küllalt tugev neid unistusi kandma, muutub ta klassikaliseks ning üldinimlikuks».

«Colas Breugnoni» lavastusega tähistab RAT «Estonia» V. I. Lenini 100-nda sünniaastapäeva. Pole juhuslik, et V. I. Leninile on Romain Rolland pühendanud ühe oma tähelepanuväärseima artikli: «Lenin. Kunst ja tegelikkus».

«Terve Lenin, terve tema elu on — võitlus. Kõik tema mõtted on väejuhi mõtted — võitluses ja võitluse jaoks...»

Siit on pärit ka Lenini jõud ning nende tegude suurus, mille kehastajaks ta on saanud...»

«Leninil pole illusioone, tal pole mingit põgenemist unistustesse. Ta tegelikkuse tunnetus on võimas ja peatumatult järjekindel...»

Ning Rolland'i järelendus eelnevast teeb au «Euroopa südamefunnistusele» (Nõnda nimetati geniaalset kirjanikku Läänes).

«Kunst võtab alati osa oma epohhi võitlusest, isegi siis kui ta taganeb ning riputab endale lapsiku sildi «kunst kunsti pärast». See silt valetab. Lahingus taganemine tähendaks... Pilatuse kombel käte puhtaks pesemist sotsiaalse õigluse ees, vaikivat nõusolekut rõhutute orjastamiseks».

Nõukogudemaad nimetas Rolland «Röömu kodumaaks». Ennetades oma 1944. a. testamenti (millega Rolland pärandas NSV Liidule oma päevikud ja kirjavahetuse), kirjutas ta 1929. aastal:

«Burgundia poeg, Colas Breugnoni lapselaps usaldab oma kolde Röömu kodumaale: kodukolle on elu päike. Kuid üksnes meist ei olene, et see päike ei kattuks pilvedega. Ainus, mida me suudame, on — alati hoida oma südames päikese vastuhelki. Teie suutsite hoida päikest ka kõige sügavama õõ rüpes — noorena, selgena nagu teie laste säravad silmad ning teie kaunite laulude puhtad allikad. Ma ei armasta kannatusi. Kuid kõikidest inimestest armastan ma kõige enam neid, kes on läinud läbi kannatuste, murdumatutena ja alandamatutena, neid, kes pole kaotanud oma hingeaardeid, — neid kes heade kündjatena suutsid kõikide kiuste harida rüüstatud maad».

Just sellise kündjana astub meie ette Colas Breugnon. Sest ... Maa üsas käärivad uued seemned. Mina olen see, mis tuleb, mitte see, mis on olnud.

(Colas)

O O P E R I S I S U

Proloog.

Colas Breugnon, Clamecy puunikerdaja, alustab oma meenutusi ajal, kui ta on elus palju kaotanud — naise, maja, nooruse, ta on üle elanud sõja ja katku, tema kunstiteosed on hävitatud.

Olen avastanud, kuidas olla rikas, ilma et mul midagi oleks, — olla rikas teiste varaga.

(Colas)

I vaatus.

1. pilt viib Colas noorusaegadesse.

Ah, ogar noorus!... — Kui hea on mõelda, et oled olnud nii juhm! kuidas see teadmine värskendab südant!...

(Colas)

... Oli aeg, millal Colas ööd ja päevad unistas Nirgist — teravakeelsest aednikuneist Céline'ist. Ent Céline mängis armunud Colas'ga, kes tüdruku juuresolekul kogu oma vaprus kaotas. Hoopis kavalamaks osutus Jacqueline, kes piiras Colas'd haletsuste ning õrnustega. Nirgikest varitses omakorda hertsogi käsiline Giffard, ning hertsogi ja tema sõdurite saabumine Clamecy'sse tõstis tugevasti tühise Giffardi eneseteadvust.

2. pilt.

Mõnikord peatun keset lugu ja kujutlen järke; siis võrdlen oma kujutlusvõime teost sellega, mis elu või kunst on loonud. Kui see on kunsti loodud, siis saan sageli asjast aru: olen ma ju vana rebane; tunnen kõiki riukaid, ja naeran habemesse, et jõudsin nende jälile. Kui aga loojaks on elu, siis jään sageli jänni. Elu ajab meie konksud nurja, tema kujutlused ületavad meie omi.

(Colas)

... Sellel päeval, kui Cuncy lossi saabunud hertsog d'Asnois laskis enda ja oma sõbratari de Termes'i auks korraldada hiilgava vastuvõtu, kaotas Colas Céline'i — tookord oli Colas'l raske kõiki põhjusi mõista.

Giffard kuulutas, et Colas saadetakse hertsogi kulu ja kirjadega Pariisi kunsti õppima. Edust joobunud Colas kutsus Céline'i tantsuringi ja Céline keeldus teravate, solvavate sõnadega. Colas ei teadnud siis, kuidas Nirgike ükski olles tema järele ohkäs ja ta mõttes isegi «araks rüütliks» ristas.

Kõik kujunes väljaspool nende tahet ja tundeid: Colas sai Jacqueline'i, Céline — Giffard'i.

1. ja 2. vaatuse vahet on Colas' meenutustes 30 aastat.

II vaatus.

3. pilt.

Hei, sina seal ülal, Päikese-sildi all töötava võõrastemaja peremees,
— sina, kes sa päevi kallad, vala mulle täis mõõt!... (Colas)

...Abielunaisena sai Jacquelinest põikpäine tulehark, kes aina kamandas ja kraakles — etteheiteid jätkus ohtrasti Colas'le ja ta õpilasele Robinet'le. Colas suurimaks rõõmuks jäi ta töö — hoolimata sellest, et hertsog kõik valminud kunstiteosed laskis lossi viia, ise seejuures sentigi maksmata.

Oma parimad tööd — Céline'i kuju — ei tahtnud Colas loovutada; ent hertsog viis ka selle.

Hertsogi sõdurid tõid klamessiilastele palju pahandusi, nad rõõvisid ja priiskasid, kuidas jaksasid. Klamessiilased otsustasid korraldada ristikäigu lossi juurde ja kutsusid juhiks preester Chamaille'd. Preester keeldus («Ma ei teeni teid, vaid jumalat») ning pages rahva pahameele eest Colas' majja. Koos preestriga tõstis Colas veinikruusi, ning kruuse virgalt kummutades kuulsid sõbrad mortuste rongkäigu trummipöörinat.

Hertsogi garnison oli linna katku toonud.

4. pilt.

Hoiatame sind, Issand, kui sa nii jätkad, siis oleme sunnitud sind
tronilt tõukama sinu enda suureks kahjuks... (Colas)

...Colas vaevles katkupiinades; teda külastasid Robinet ja preester Chamaille, kes tõid raskeid teateid: hertsogi sõdurid süütasid katkutõbiste majad. Colas' maja oli hävinud, Jacqueline — suremas ja tütreütar Glodie haige. Colas tõttas linna.

5. pilt

Oh teie, kes te minust sünnite; kes joote valgust, milles enam ei
suple minu silmad, mis valgust armastasid, — teie silmade kaudu ma
naudin tulevaste päevade ja ööde viljasaaki, näen üksteisele järgne-
vaid aastaid ja aastasadu; maitsen ühtviisi seda, mida ma ette näen, ja
seda, millest ma ei tea.

(Colas)

...Surma eel jõudis Jacqueline pihtida oma armastusest Colas' vastu; Jacqueline teadis, et Colas teda ei armasta, ning teadmine, et Colas, nagu alati, varjas end oma naeruga, muutis Jacqueline'i äkiliseks ning riiakaks. Colas jäi üksi väikese Glodie'ga.

III vaatus.

6. pilt.

Õpeta mulle, mu lauluräästas, oma saladust, kuidas iga uue koidu
ajal uuesti sündida sama kõikumatu usuga valgusesse!...

(Colas)

...Colas kohtus Céline'iga, kes alles aastate möödudes jutustas, kuidas ta oli ihaldanud Colas' armastust.

Intermeedium 6. ja 7. pildi vahel.

Parim viis oma maja kaitsta on see, kui kaitstakse teiste maju.
(Colas)

Hoolimata klamessiilaste hoiatustest tõttas Colas Cuncy lossi; ta tahtis hertsogilt nõuda, et too saadaks sõdurid linnast välja, keelaks riisumised ning põletamised ning tasuks linnaelanikele tekitatud kahjud.

7. pilt.

Inimene pole midagi; teos on püha. Kolmekordne mõrtsukas on
see, kes tapab mõtte!...

(Colas)

Gifflard kandis hertsogile ette, et Colas on mässaja; vihast ja pahameelest hullunud hertsog laskis Colas' teosed põletada. Lossi saabunud Breugnon nägi oma kunstiteoste hävingut.

8. pilt.

Kannata, alasi, kannata! Kannata, kuni oled alasi! Kui sust saab
vasar, siis löö!...

(Colas)

Breugnon maksis hertsogile kätte oma kunstiga. Kui toimusid linnakodanike traditsioonilised pidustused Cuncy aasal, võeti kate Colas' uusimalt teoselt — hertsogi kujult, mis korraga võimsa d'Asnois' linnarahva naerualuseks muutis.

Te naerate, õelused? Teete hästi, naerda on hea... Olgem vabad,
õilsad prantslased, ja saatkem oma käskijad kus seda ja teist! Mina ja
mu maa — me oleme sõbrad; ja sellest jätkub. Milleks mulle vaja veel
kuningat taevas või maa peal? Ei ole mulle tarvis trooni seal all ega
seal ülal. Igaühele ta koht päikese paistel — ja ta vari! Igaühele ta
tükk maad, ja käsivarred, et seda kaevata!

(Colas)

Lavastusala juhataja	— ÜLO MATESEN
Dekoratsiooniala juhataja	— FELIX THALING
Kostüümiala juhataja	— LEIDA SÄREV
Jumestus ja parukad	— SERAFIMA GROMOVA
Valgustusala juhataja	— EVALD RADIK
Kunstnik-butafor	— VÄINO VAHTRIK
Rekvisiidiala juhataja	— META KALT
Lavameister	— HEINRICH TOOTS

* * *

Kava koostaja ja toimetaja — RAT «Estonia» peanäitejuhi abi literatuuri
alal LEHTI METSAALT.

Hind 20 kop.

Trk. «Signaal», Tallinn 1004 4000 4-70